

GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER İLİŞKİLERİNDE UNCTAD*

Mehmet GENÇ**

ÖZET

UNCTAD, Uluslararası Ekonomik İlişkilerde GATT'in yanı sıra faaliyet gösteren çok uluslu bir organizasyondur. UNCTAD geliştirmekte olan ülkelerin çıkarlarını uluslararası ekonomik ilişkilerde etkin bir şekilde yansıtmak amacıyla GATT'a rağmen, ısrarlı ve inandırıcı girişimler sonucu kurulmuş bir örgüttür.

UNCTAD'ın amacı (Uluslararası Ekonomik İlişkileri geliştirmekte olan ülkeler lehine düzenlemek, geliştirmekte olan ülkelerin ihracatını arttırmak, bu ülkelerin reel gelirini arttırmak, fiyat farklılıklarını ayarlamak ve istikrara kavuşturmak, toplumsal refahı arttırmak, geliştirmekte olan ülkelerin endüstrileşmesini sağlamak vs.) gelişmiş ülkelerin GATT aracılığıyla da yansıttıkları çıkar ve beklentilere çelişki oluşturmanın da ötesinde uluslararası ekonomik sistemin değiştirilmesini içermektedir. Bu değişiklik, UNCTAD'ın çeşitli konferanslarında belirginleşen şu gibi yöntemler aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır: Uluslararası kurulacak bir "Fon" ile hammadde stoklamasını gerçekleştirmek, fiyatları istikrarlı ve adil hale getirecek anlaşmalar yapmak, fiyat-politikalarında mamul malların fiyat dalgalanmalarına, enflasyona, döviz kurlarına, üretim maliyetlerine ve üretim potansiyeline dikkat edilmesinin sağlanması, geliştirmekte olan ülkelerin ihracatlarını destekleme, hammadde ve yarı mamul malların pazara girmesini engellenmemesi, gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelerin endüstrileşme çabalarını sistematik olarak desteklemesi, vb.

Günümüze değin UNCTAD içinde birlikte hareket etme becerisini oldukça gerçekleştirebilen, geliştirmekte olan ülkelerin amaç ve beklentilerine UNCTAD gibi uluslararası bir örgütün ne kadar işlevsellik gösterebileceğini zaman gösterecektir.

ZUSAMMENFASSUNG

UNCTAD ist neben dem GATT eine der grossen multilateralen Institutionen im Wirtschaftsbereich, die auf die Auforderungen der Entwicklungslaender als Gegenorganisation des GATTs aufgebaut wurde.

Die Zielsetzungen der UNCTAD (Verbesserung der wirtschaftlichen Beziehungen zu Gunsten der Entwicklungslaender, Steigerung der Ausfuhr, Ausgleich-u. Stabilisierung der Preise, Steigerung des Realeinkommens, Erhöhung des Lebensstandards, Durchsetzung der Industrialisierung, Vermehrung des Warenaustausches, etc.)

* Birleşmiş Milletler Kalkınma ve Ticaret Konferansı.

** Yard. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

sind im Gegensatz zu primaer auf die Vorstellungen und Bedürfnisse der Industrielaender ausgerichteten Anstrengungen des GATTs bestimmt durch den Kernzweck der Strukturveraenderung des Weltwirtschaftssystems.

Die Veraenderung des Weltwirtschaftssystems soll durch folgende Grundsaeetze erreicht werden, die bei verschiedener UNCTAD-Konferenzen ausgearbeitet wurden: Bildung eines gemeinsamen Fonds zur Finanzierung von Rohstoffausgleichslagern, Vereinbarungen über Preise, wobei u.a. Preisbewegungen bei importierten Fertigwaren, Wechselkurse, Produktionskosten, Weltinflation und Höhe von Produktion zu berücksichtigen waeren, Verbesserung und Erweiterung der Ausgleichfinanzierung für die Stabilisierung der Ausfuhr der Entwicklungslaender, Verbesserung des Marktzutritts für Rohstoffe u. Verarbeitungsprodukte, Steigerung der Industrialisierung der Entwicklungslaender durch entsprechender Hilfen der Industrielaender, etc.

Ob und wieweit die Entwicklungslaender, die sich zumindest bis in die Gegenwart in UNCTAD geschlossen zusammenhielten, ihre Erwartungen und Interessen durch UNCTAD durchzusetzen vermögen, bleibt abzuwarten.

I. ÖRGÜTLENME NEDENLERİ

50'li yıllarda bütün şiddetiyle devam eden soğuk savaş uluslararası örgütlerin çalışmalarını ve etkinliklerini oldukça sınırlamıştır. Uluslararası sosyal ve ekonomik ilişkilerin pekiştirilmesi, mevcut ve olası sorunların giderilmesine yönelik BM'in yan organı olan Ekonomik ve Sosyal Meclisin çalışmaları da soğuk savaş koşullarında gelişmekte olan ülkeler açısından yetersiz kalmıştır. Bu organ, BM tarafından sosyo-ekonomik alanda yapılan uluslararası çalışmaların yönlendirilmesi ve koordinasyonunu gerçekleştirmek görevine sahip iken, 50'li yıllar koşullarında sorunların çözümüne yeterince katkıda bulunamamış ve çözüm önerileri sunamamıştır. Ayrıca II. Dünya Savaşı sonrasında ekonomik ilişkilerin yoğunlaştırılması amacıyla BM'in Cenevre'de kurduğu GATT*** ın zamanla zenginler kulübüne dönüşmesi ve uluslararası boyutlarda gelişmiş ülkeler çıkarlarını yansıtmaması, B.M. üyesi gelişmekte olan ülkelerin tepkilerine ve yeni bir örgütlenme arayışlarına neden olmuştur.

Bir taraftan soğuk savaş, bloklararası ilişkilerde zıtlasmaya ve blok içi kapanmaya neden olurken, diğer taraftan bu dönemde gerek ulusal bağımsızlık hareketleriyle gerekse uluslararası konjonktürün de etkisiyle eski kolonilerin büyük çoğunluğu ulusal egemenliklerine kavuşmuşlardır. Bağımsızlığa kavuşan bu ülkeler, genelde Birleşmiş Milletlerde örgütlenerek gelişmekte olan ülkelerin niceliksel yönden bu örgütte çoğunluğu oluşturmalarına neden olmuşlardır. UNCTAD'ın oluşturulmasında başta gelen nedenlerden biri, gelişmekte olan ülkelerin gerek Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Meclisinde ve gerekse GATT içinde çıkarlarını yeterince koruyamamalarından kaynaklanmaktadır. 50'li yılların sonunda artan hoşnutsuzluk, bu grup ülkelerin Birleşmiş Milletler içinde çoğunluğa erişmeleriyle birlikte yeni örgütlenme arayışını hızlandırmıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1961 toplantısında gelişmekte olan ülkeler, uluslararası ekonomik ilişkilerdeki kendi aleyhlerine olan dengesizlikleri gidermek amacıyla, yeni bir konferansın toplanmasını ve bunun kurumlaşmasını istemişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerin bu hedefi GATT'a üye olmayan Sovyetler Birliği ve

*** Genel Gümrük ve Ticaret Andlaşması.

diğer doğu bloku ülkelerince desteklenirken, GATT üyesi gelişmiş batı ülkeleri mevcut böyle örgütlerin bulunduğunu ve yeni örgütlenmenin gereksizliğini savunarak karşı çıkmışlardır¹. Buna karşılık gelişmekte olan ülkeler GATT'in salt gelişmiş ülkelerin çıkarlarını yansıtan bir örgüt olduğunu ve diğer taraftan BM Ekonomik ve Sosyal Meclisin soğuk savaş nedeniyle etkinlik gösteremediğini ileri sürerek Birleşmiş Milletlere üye ülkelere açık, yeni bir örgütlenmenin gerekli olduğunu şiddetle savunmuşlardır.

Batı ülkelerinin direncine rağmen, doğu blokunun da desteği ile 1964'de Cenevre'de yapılan ilk konferans ile UNCTAD oluşturulmuş ve daha sonra periyodik konferanslar gerçekleştirilmiştir.

UNCTAD, siyasi bloklaşma kadar vahim bir boyuta erişen, uluslararası ekonomik dengesizliğin temsil ettiği kuzey-güney ayırımını gidermeye yönelik faaliyet gösteren bir merkez haline dönüşmüştür. Soğuk savaş nedeniyle uluslararası kamuoyunun dikkatinin yoğunlaştığı siyasal istikrarsızlık, gelişmişlik farklarından doğan sorunların yeterince dikkate alınmamasına neden olmaktadır. UNCTAD, çalışmalarıyla uluslararası alanda önemli bir sorun haline gelen gelişmişlik farklılığını uluslararası gündeme getirmekte oldukça başarılı olmuş ve belkide uluslararası yumuşamaya bu doğrultuda katkıda bulunmuştur.

II. UNCTAD'IN KURUMSAL YAPISI

UNCTAD'ın 1964 Cenevre Konferansında tartışmalar, kurumsal yapılaşmanın şekli, kurumun tasarrufları ve görevleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Daha önceden belirtildiği gibi, batılı ülkeler yeni bir kurumlaşmaya karşı olmalarına rağmen, gelişmekte olan ülkelerin diğer uluslararası örgütlerden bağımsız ve sosyo-ekonomik konularda geniş yetkilerle donatılmış yeni bir örgütün kurulmasına yönelik gösterdikleri inandırıcılık karşısında, Ekonomik ve Sosyal Meclise bağlı, GATT'in çalışma alanını sınırlamayan ve sınırlı yetkilerle donatılmış bir örgütlenme olarak bu yönelişi yapılaştırmayı istemişlerdir². Cenevre görüşmeleri sonucunda, gelişmekte olan ülkelerin isteklerini daha çok yansıtır nitelikte bir çözüm bulunarak, tartışmalı olan konuların çözümü daha sonraki çalışmalara bırakılmış ve UNCTAD kurulmuştur³. Bu örgütü gelişmiş ülkelerin, Ekonomik ve Sosyal Meclise bağlama isteklerine karşın, UNCTAD Birleşmiş Milletler Kurucu Andlaşmasının 7. maddesinin 2. fıkrasına uygun olarak genel kurula bağlanmıştır.

BM'in ve tâli organlarının bütün üyeleri UNCTAD üyesi olma hakkına sahiptir ve UNCTAD bütçesi BM fonlarından oluşturulmaktadır. Şimdiye değin gerçekleştirilememiş de olsa UNCTAD'ın üç yılda bir genel kurul toplantıları yapma yükümlülüğü bulunmaktadır⁴. Genel konferanslar dışında UNCTAD'ın devamlı organ olarak 68 üyeli Ticaret ve Kalkınma Konseyi ve bir sekreterliği bulunmaktadır. Sekreterlik, BM Genel Sekreterliğinin atadığı ve BM Genel Kurulunun onadığı bir genel sekreterce yönetilmektedir. Teşkilatın merkezi Cenevre şehrinde yer almaktadır.

- 1 Geniş bilgi için bkz. Senghass, D., *Weltwirtschaftsordnung u. Entwicklungspolitik*, Frankfurt am Main 1977.
- 2 Bkz. Andersen, U., *UNCTAD*, in *Handbuch-Internationale Politik*, s. 345, Opladen 1980.
- 3 *Ibid.* s. 346.
- 4 Bkz. *Ibid.*

UNCTAD örgütlenme modelinin karakteristik özelliği, üye ülkeleri gruplaştırmadır⁵.

1. Grup A (Afrika-Asya Ülkeleri),
2. Grup B (Serbest Ekonomi Sistemini benimsemiş olan ülkeler),
3. Grup C (Lâtin Amerika Ülkeleri),
4. Grup D (Planlı ekonomi modelini benimsemiş olan ülkeler),

Bu sistemin olumsuz yönü şüphesiz ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik farklarını yansıtmaktan ve üye ülkelerin koşullarını ve potansiyellerini gerçekçi olarak değerlendirmekten uzak olmasıdır. UNCTAD'ın uyguladığı bu grup sisteminin dışında 77 gelişmekte olan ülkenin birleşerek oluşturduğu "77'ler grubu", bir taraftan uluslararası politikada UNCTAD ile özdeşleştirilirken, diğer taraftan UNCTAD'ın dinamiğini de oluşturmaktadır. 77'ler hareketi, bağlantısızlar hareketi sonrası, gelişmekte olan ülkelerin çıkarlarını uluslararası politikaya yansıttıkları veya yansıtmayı amaçladıkları ikinci önemli hareket olmaktadır. Günümüzde 77'ler grubuna 100'den fazla gelişmekte olan ülke katılmıştır. 77'ler hareketi olarak oluşan gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliği 77'lere yeni ülkelerin katılımıyla önemli bir boyuta erişmiştir. Aynı zamanda UNCTAD konferanslarından önce, bu grubun ön konferanslar düzenlemesiyle de UNCTAD içindeki ağırlığı artmış ve giderek uluslararası politikada da etkinlik göstermeye başlamıştır.

UNCTAD'ın doğası gereği devamlı gündeminde olan çıkar uyumsuzluğu ve bu uyumsuzluğun çözümüne yönelik görüşmeler, genellikle 77'ler grubu ile B ve D grubuna ait ülkeler arasında olmaktadır.

Grupların ticaret ve kalkınma konseyinde temsil edilmesi, grupların sayısal büyüklüğünü dikkate alan oranlarla gerçekleştirilmektedir. Adayların seçiminde grupların önerileri genellikle dikkate alınmaktadır⁶.

Karar verme sürecinde her üyenin bir oy hakkı vardır. Ticaret ve Kalkınma Konseyi toplantılarında veya konferanslarda yürütmeye ilgili kararlar basit çoğunlukla alınmasında, önemli ekonomik kararların üçte iki çoğunluk prensibi uygulanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin UNCTAD içinde çoğunluğu oluşturmaları ve bunların en az karar verme aşamalarında birlikte hareket etmeleri, üçte iki çoğunluk prensibinin uygulandığı kararlarda dahi, kararların bu ülkelerin istekleri doğrultusunda oluşmasına neden olmaktadır.

UNCTAD kurumsal yapısını simgeleyen grup sistemi, oylamalarda grupların kendi içinde aldıkları kararlar doğrultusunda bir yönelişi beraberinde getirmektedir. Bu özellik ve dolayısıyla grupların kendi içindeki farklılıklardan dolayı grup kararlarının önceden alınma zorunluluğu, bilhassa 77'ler açısından bir grup dinamiğini de oluşturmaktadır. Grup kararlarının oluşturulmasında, olası çelişkilerin giderilmesi amacıyla yukarıda da belirtilen ön konferanslar yapılmaktadır.

Karar alma sürecinde grup disiplininin etkin olması, birçok yönden önemli bir dezavantaj niteliğindedir de. Bu durum bilhassa gelişmekte olan ülkelerin aleyhine

5 Bkz. Havemann, A., Kraus, W., Handbuch für internationale Zusammenarbeit, Bd. s. 284, Baden-Baden 1977.

6 Bkz. Havemann, A., Kraus w., a.e.g., s. 284-285.

işlemektedir. Grup içinde bulunan ülkelerin farklı koşulları* nedeniyle, çıkar birliği ancak isteklerin abartılı bir şekilde oluşumuyla mümkün olmaktadır. Bu ise karşı grubun kabul edebileceği istekleri aşağı çekmesine neden olmaktadır. Böylece UNCTAD'ın kararlarının uygulanmasında oldukça sınırlanmaktadır⁷.

UNCTAD'ın aldığı kararlar üye ülkeler nezdinde bağlayıcı değildir. Kararlar tavsiye niteliğindedir.

Üye ülkelerin çıkarlarını sınırlayabilecek kararların alınması aşamasında, azınlığı oluşturan B ve D grubu üyelerinin kararlara katılması sağlanmaya çalışılmakta ve böylece kararlara uygulamada işlerlik kazandırılmak amaçlanmaktadır. Bu yönde diğer bir mekanizma da kararlara çoğunluğun katılmasını sağlamaya yönelik yapılan gruplar arası ön görüşmelerdir. Bu şekilde, alınan kararlara işlerlik kazandırılma amaçlanmaktadır.

Ağırlıklı oy hakkı veya veto yetkisinin tanınmadığı UNCTAD karar verme sürecinde, kararların alınmasını geciktirebilecek hukuki bir yöntem araştırma önergesi kullanma hakkı olmaktadır. Ancak bu hakkı gelişi güzel kullanmak olası değildir⁸.

Araştırma önergesinin önemi, karar öncesi konuyla ilgili araştırma yükümlülüğü getirmesi, dolayısıyla konunun oylamaya sunulmasını önlemesidir. Bu aracın kullanılmasında grupların güçlü öğelerince de facto oluşturulan araştırma komiteleri etken olabilmektedir. Bu komitelerin karar verme sürecinde yönlendirici olabilen etkilerinin bulunduğunu söylemek olasıdır.

UNCTAD'ın faaliyet alanı, bir taraftan BM Ekonomik ve Sosyal Meclisinin, öbür taraftan GATT'ın faaliyet alanlarıyla paralellik göstermesi, Birleşmiş Milletler çâtısı altında benzer konularda farklı çözüm önerilerinin ortaya çıkmasına ve dolayısıyla sorunlara neden olabilmektedir.

Ancak bu özelliğin, Dahrendorff zihniyetinde, Birleşmiş Milletler içinde entegrasyon sürecine bir dinamik kazandıracığı ve öğelerin gereksinmelerine uygun olabilecek yeni oluşumlara açık olacağı söylenebilir.

UNCTAD'ın kurulma gerekçelerinin ve amaçlarının formüle edilmesinde aynı

---

* R. Tetzlaff'ın geliştirmekte olan ülkeleri tipolojik gruplandırması bu koşullar hakkında ön bilgi vermektedir: 1. Hammadde ve doğal kaynaklar açısından sınırlı olanakları ve küçük bir iç pazarı olan buna karşın siyasi olarak yatırıma açık ülkeler (Tayvan, Güney Kore, Singapur, Hongkong)., 2. Zengin doğal kaynaklara ve geniş bir iç pazara sahip, devlet müdahaleciliği ile teşvik edilen sermaye ve yatırım politikasına sahip ülkeler (Brezilya, Meksika, İran, Hindistan, Endonezya ve Nijerya gibi ülkeler) 3. Petrol üreten ülkeler ki, bunların küçük bir iç pazarı bulunmasına rağmen günümüzde çok büyük miktarda döviz girdileri olan ülkelerdir. (Venezuela, Sudi Arabistan, Kuveit ve Libya gibi) 4. Petrol ihraç etmeyen orta büyüklükteki ve döviz girdilerinde dalgalanma olan, fakat böyle olmasına rağmen endüstrileşme atımları yapmış bulunan ülkeler (Zambia, Liberya, Fas, Jamaika) 5. Hammadde ve doğal kaynaklar açısından çok fakir olan, iç pazarı gelişmemiş fakat dünya piyasasında bazı tarımsal ürünlerde önemli paya sahip ülkeler (Honduras ve bazı orta Amerika ülkeleri gibi) "Die Forderung der Entwicklungslaender nach einer neuen Weltwirtschaftsordnung", in: *Verfassung und Recht in Übersee*, Bd. 9 s. 33-56, 1976.

7 Bkz. Senghass, D., a.e.g., s. 206-211.

8 Bkz. Andersen, U., a.e.g. s. 346-347.

alanda faaliyet gösteren örgütlerarası zıtlaşmayı ve oluşabilecek çelişkileri sınırlamak amacıyla esnek ve açık olmayan bir üslup kullanılmıştır⁹. UNCTAD'ın günümüzde her türlü ekonomik sorunlarla ilgilenmesini sağlayan, geniş yorumu mümkün kılan ve kesin olarak belirginleştirilmemiş faaliyet alanı olmaktadır. Bu faaliyet alanı içinde uluslararası kalkınma ve ticaret sorunları olduğu kadar, kalkınma yardımı programları, uluslararası para politikası, ödemeler dengesi sorunları, endüstrileşme, teknoloji transferi, gıda ve tarım sektörü sorunları ve benzeri konular bulunmaktadır.

III. UNCTAD İLE ULUSLARARASI POLİTİKAYA YANSITILAN İSTEKLER

Günümüze değin UNCTAD altı genel konferans düzenlemiştir. Bunlar:

- 1964 Cenevre, UNCTAD I Konferansı,
- 1968 Yeni Delhi, UNCTAD II Konferansı,
- 1972 Santiago, UNCTAD III Konferansı,
- 1976 Nairobi, UNCTAD IV Konferansı,
- 1979 Manila, UNCTAD V Konferansı,
- 1983 Belgrat, UNCTAD VI Konferansı,

Bu örgütün uluslararası kamuoyunda dikkatleri çekmesi, konferanslarda alınan kararların, mevcut uluslararası ekonomik sistemin çarpıklıklarını mevcut sistem içinde gidermek yerine, daha adil gelir dağılımını ve iş bölümünü hedefleyen uluslararası yeni bir ekonomik modele yönelik olmasıdır.

UNCTAD konferanslarında yeni bir dünya ekonomik sistemi oluşturmaya yönelik belirginleşen somut istekler ve bu istekleri gerçekleştirebilecek araçlar aşağıdaki gibi belli başlıklar altında toplanabilir:

1. Uluslararası Ticaret

Gelişmekte olan ülkeler lehine ticaret hacimlerinin genişletilmesi ve döviz gelirlerinin artırılması, konferanslarda önemle üzerinde durulan konulardan birisi olmuştur. Bu amaca uygun olarak, gelişmekte olan ülkelere mamul ve yarı mamul malların ihracatının temini, mevcut hammadde ve tarımsal ürün piyasalarının gelişmekte olan ülkeler lehine istikrara kavuşturulması, bir program çerçevesinde uzun süreli anlaşmalarla uluslararası hammadde stoklarının ve tarım ürünlerinin kullanımının düzenlenmesi, bunun için uluslararası stokların düzenlenmesi ve bunların uluslararası finanse edilmesi, gelişmekte olan ülkelerin ihracat gelirlerinde olan dalgalanmaların etkilerini azaltmak amacıyla finans fonlarının oluşturulması, hammaddelelerin daha çok gelişmekte olan ülkelere işlenmesi, gelişmekte olan ülkelerin uluslararası hizmet sektörüne olan katılımlarının artırılması, hammadde fiyatlarıyla endüstri ürünleri arasında denge sağlanması ve bunu istikrarlı kılacak endeksleme yönteminin benimsenmesi, gelişmekte olan ülkeler ihracat ürünlerinin gelişmiş ülkelere ikame ürünler ile sınırlandırılmaması, gelişmiş ülkelerin uyguladığı kota sisteminin kaldırılması vb. önerilmektedir.

9 Bkz. Senghass, D. a.e.g., s. 206.

2. Uluslararası Para Sistemi

Gelişmekte olan ülkelerin ödemeler dengesindeki açıklar, bu ülkelerin dış borçlarının kalkınma süreçlerini engellemesi nedeniyle, uluslararası para sisteminin düzeltilmesi, konferanslarda sıklıkla vurgulanmıştır. Buna yönelik, uluslararası para piyasalarına gelişmekte olan ülkelerin katılımının sağlanması, Dünya Bankasının ve özellikle Uluslararası Kalkınma Bürosunun (IDA) parasal gücünün gelişmekte olan ülkelere daha fazla kullandırılması, Uluslararası Finansman Birliğinin (IEC) gücüne daha çok işlerlik kazandırma, gelişmiş ülkelerin GSMH'sının % 1'ni geliştirmekte olan ülkelere karşılıksız ve kalkınma yardımı olarak verilmesinin gerçekleştirilmesi gibi önlemler gündeme getirilmiştir.

3. Bilim ve Teknoloji

Gelişmekte olan ülkelerin gelişme süreçlerinin rasyonel bir temele oturtulması ve zaman içinde bağımsızlaştırılması için, gelişmiş ülkelerin bilim ve teknoloji alanında yardımları konferanslarda dile getirilmiştir. Bu amaçla gelişmekte olan ülkeler, bilim ve teknoloji alt yapılarının geliştirilmesinde, gelişmiş ülkelerin katkısını, endüstri ve teknoloji alanındaki bilgilerin depolanacağı bir bilgi merkezinin kurulmasını, teknoloji transferinin hızlandırılmasını, patent ve lisans verilmesindeki kriterlerin yeniden gözden geçirilmesini ve benzeri talepleri ileri sürmüşlerdir.

4. Endüstrileşme

Konferanslarda en çok üzerinde durulan konu endüstrileşme olmaktadır. Zira mevcut uluslararası sistem içersinde gelişmekte olan ülkelerin varsaydıkları denge-sizliğin temel nedeni olarak endüstrileşme niteliğindeki farklılıklar ile, endüstri ürünleri ve hammadde fiyatları arasındaki eşitsizlik gösterilmiş ve bu eşitsizliğin giderilmesinde de gelişmekte olan ülkelerin endüstrileşme süreçlerinin, gelişmiş ülkeler tarafından desteklenmesi şiddetle talep edilmiştir.

5. Tarım ve Gıda

Tarım ürünleri ve gıda maddeleri alanında gelişmiş ülkelerin deposu niteliğini taşıyan gelişmekte olan ülkeler, bu alanda tarımsal sanayiinin geliştirilmesi üzerinde önemle durmuşlar, üretim potansiyellerinin artırılması için önlemler alınmasını talep etmişler, fiyat istikrarı için depolama tekniklerinin geliştirilmesini istemişlerdir.

Başlıklar halinde sunulan gelişmekte olan ülkelerin UNCTAD ile gündeme getirdikleri bu istekler önemli oranda ilişkilerin liberalleşmesini yansıtmaktadır. Fakat böyle olmasına rağmen bu istekler, gelişmiş ülkelerin etkin muhalefetleriyle karşılaşmış ve bu bağlamda alınan kararlar günümüze değin ancak iki grup arasındaki ilişkilerin yönünü ve ilişkilerin yumuşamasını tendens olarak etkileyebilmiştir.

IV. SONUÇ

Ulusal ekonomik güç, çağımız dış politikalarında çok işlevsel ve çok yönlü bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu araç dolaylı veya dolaysız kullanıma özelliği taşıdığı gibi, son derece etkili olmakta ve yaptırım gücü taşımaktadır. Çağdaş uluslararası ilişkilerde ekonomik gücün dış politika aracı olarak kullanılması, bu aracı

ekonomik ilişkilerdeki yoğunluktan dolayı devamlı gündemde tutmaktadır. Araç bir taraftan kalkınmayı hızlandırabilirken, bağımsızlaşma isteklerine karşı bir engelde teşkil etmektedir. Öyleki, uluslararası ilişkilerde ulusal ögelerin temel amaçları olan ulusal gücü artırma ve bunun içinde kalkınma, gelişme ve bağımsızlaşma sürecini yaygınlaştırma iken, buna yönelik kullanılan bu aracın tek tarafı ve alternatifsiz kullanılması halinde, önemli bir bağımlılık nedeni de olabilmesidir. Bu aynı zamanda UNCTAD'ın da bir paradokstur.

Uluslararası ekonomik ilişkilerin, güncel uluslararası sistem içerisindeki bir boyutu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ilişkilerde, ideolojik gerekçeli bloklaşma ve yönelişleri aşan bir gruplaşmayı yansıtmaktadır. Gruplar arası ekonomik ilişkilerdeki dengesizlik, çağımızın son çeyreğinde giderek artmakta ve boyutlanmaktadır. Bu şekillenme niteliği ve gruplaşmanın oluşturduğu uyumsuzluk, 1974'de Birleşmiş Milletlerin "Yeni Bir Uluslararası Ekonomik Sistem Oluşturulması" zorunluluğunu vurgulayan kararında veya Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1976 da, 74 kararı doğrultusunda aldığı "Devletlerin Hak ve Yükümlülükleri" kararında da simgelenmektedir. Mevcut uyumsuzluğun çözülmesi amacıyla diplomatik alanda verilen mücadelenin, ekonomik bir "soğuk savaş" şekline dönüştüğü ileri sürülebilir.

Gelişmekte olan ülkelerin UNCTAD ile uluslararası politikaya getirdikleri tartışmalar, soyut veya somut şikayetler, açıklamalar, dilekler veya istekler çeşitli ilişkileri içermesine rağmen, uluslararası kamuoyunda yankı bulmuştur. Gruplararası diyalogun UNCTAD çatısı altında başlaması, çeşitli çözüm yolları arama sürecini dolayısıyla ekonomik ilişkilerde yumuşamayı devreye sokmuştur. UNCTAD ile gerçekleşen gruplama, her ne kadar gruplamada kullanılan kriterler açısından grup üyesi ülkelerin ekonomik potansiyel ve koşullarını yansıtmaktan uzak da olsa, bir grup dinamiği oluşturmaya ve dayanışmaya neden olmuştur. Gruplamada dikkati çeken diğer bir husus ise, ekonomik kriterlerden ziyade siyasi kriterlerle ögelerin gruplamaya tabi tutulmasıdır. Örneğin, Romanya "D grubu"na ait gösterilmesine rağmen kendini 77'ler grubuna dahil etmekte ve bu doğrultuda tercihlerini oluşturmaktadır¹⁰.

Bu gruplama ülkemiz açısından da ilginçtir. Ülkemizin gerçekleriyle, dahil olduğu grup arasında bir çelişki görülmektedir. Ülkemizin tercihlerini oluşturmasında gelişmiş ülkelerle birlikte hareket etmesi, ulusal çıkarların, de facto 77'ler ile paralellik göstermesi gerçeğine uymamaktadır.

UNCTAD'ın paradoksal diğer bir çelişkisi, yeni uluslararası ekonomik bir sistem arayışında, bir taraftan gelişmiş Batı ülkelerine yönelmesi veya yönelme zorunluluğu, dolayısıyla serbest ekonomi modelinin, olası bir işbirliğinde kullanılması yanında, batıyla olan ilişkilerinde planlı ekonomi prensiplerini bir araç olarak kullanmak istemesidir. Örneğin önlemlerin planlı ve merkezi bir şekilde yönlendirilmesi istenirken, bu tip istekler, liberal geleneğe çelişki oluşturmaktadır.

UNCTAD'ın amacının gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya kararlarının uygulanıp uygulanmayacağı zamanla uluslararası ilişkilerdeki gelişmelere bağlıdır. Ancak

10 Zwibelhofer, H., Handel u. Hilfe, UNCTAD IV in Nairobi, Bericht u. Dokumente, s. 137 Mainz 1976.

belirli bir liberalleşme eğiliminde gözlemlenmektedir. Örneğin, kuzey-güney diyalogu ve benzeri işbirliği ve çözüm arayışları bunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Andersen, U.; UNCTAD, in Handbuch Internationale Politik, Opladen 1980.
- Dorner, K.; Probleme einer weltwirtschaftlichen Integration der EL., Tübingen-Basel 1974.
- Havemann, A.; Kraus, W., Handbuch für Internationale Zusammenarbeit, Baden-Baden 1977.
- Senghass, D.; Weltwirtschaftsordnung und Entwicklungspolitik, Frankfurt a. Main 1977.
- Seyidoğlu, H.; Uluslararası İktisat, Ankara 1980 ayrıca yayınlanmamış UNCTAD ile ilgili notlar.
- Zwibelhofer, H.; Handel u. Hilfe, UNCTAD IV in Nairobi, Bericht u. Dokumente, Mainz 1976.

KESİT

Sur Les Relations Economiques Turques et l'Union Economique Méditerranéenne
Bilan d'Organisation de l'Administration des Finances Ottomans.

L'histoire de l'administration des finances turques est un exemple de l'évolution de l'administration des finances dans les pays en développement, surtout sur le plan de la structure organisationnelle. L'histoire de l'administration des finances turques est un exemple de l'évolution de l'administration des finances dans les pays en développement, surtout sur le plan de la structure organisationnelle.

Il y a eu une grande réforme administrative qui a permis de passer d'une administration traditionnelle à une administration moderne. Cette réforme a permis de passer d'une administration traditionnelle à une administration moderne.

Dr. H. Seyidoğlu, Ankara, Turquie, 1980.

Dr. H. Seyidoğlu, Ankara, Turquie, 1980.